

Chefsjustitieombudsmannen
Elisabet Fura

Inspektion av Kriminalvården, häktet Huddinge den 18–20 februari 2014

Inledning

Chefsjustitieombudsmannen Elisabet Fura genomförde den 18–20 februari 2014 en förannämld inspektion av Kriminalvården, häktet Huddinge. Vid inspektionen deltog även byråchefen Jörgen Buhre, enhetschefen Gunilla Bergerén, områdesansvariga Moa Skerving samt föredragandena Elisabeth Sjöblom, Sofia Hansson och Helen Lidö.

Inspektionen är ett led i JO:s uppdrag att fullgöra de uppgifter som ankommer på ett nationellt besöksorgan (national preventive mechanism, NPM) enligt det frivilliga protokollet den 18 december 2002 till Förenta nationernas konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Inspektionens genomförande

Inspektionen inleddes med att chefsJO och hennes medarbetare togs emot av kriminalvårdschefen Fredrik Wallin, säkerhetsansvarige kriminalvårdsinspektören Christoffer Sunesson, kriminalvårdsinspektörerna Sture Öhman och Anders Lexell, klienthandläggarna Helena Flink, Björn Andersson, Johan Edlund samt regionjuristerna Martin Lorentzon och Mathias Johansson. Därefter förevisades häktets lokaler och samtal fördes med intagna och personal. JO:s medarbetare höll fortsatta samtal och genomförde en översiktlig granskning av handlingar den 19 februari.

ChefsJO höll en avslutande genomgång den 20 februari med Christoffer Sunesson, Sture Öhman, Helena Flink, Björn Andersson, Johan Edlund, Martin Lorentzon samt kriminalvårdsinspektörerna Josefin Eriksson och Charlotte Magnusson. Från regionkontoret deltog Niclas Åkesson.

Protokollet innehåller chefsJO:s uttalanden.

lakttagelser m.m. under inspektionen

Organisation m.m.

Häktet togs i bruk 1995 och är ett av Kriminalvårdens säkerhetshäkten. Byggnaden är samlokaliserad med polisen. Häktet har normalt 137 platser och tar emot häktade såväl med som utan restriktioner. Sedan sommaren 2013 pågår en ombyggnation

av lokalerna varför hälften av platserna hålls stängda. Den 19 februari fanns 70 intagna i häktet varav 43 hade restriktioner.

Årligen skrivs cirka 1800 personer in i häktet. Kvinnor placeras i regel i häktet Sollentuna. Det förekommer även att förvarstagna enligt utlänningslagen (2005:761) placeras i häktet. Enligt häktesledningen är häktet relativt litet i förhållande till upptagningsområdet, som är Södertörns- och Söderorts polismästardistrikt. Häktet är i regel fullbelagt och planer finns att använda bl.a. sjukrumsceller och besöksrum som bostadsrum under ombyggnationen. Ingen dubbelbeläggning av bostadsrum förekommer.

Transporter av intagna samordnas med häktena Kronoberg och Sollentuna. Det är vanligt att intagna med kort varsel flyttas till andra häkten och oklarhet kan därmed uppstå för t.ex. polis och åklagare om var den intagne befinner sig. Vid akuttransporter till t.ex. rättegångar kan även polisens Nationella Insatsstyrka eller Piketenheten utföra transportuppdrag. En utredning om Kriminalvårdens transportverksamhet pågår internt och i samverkan med andra myndigheter.

Bemötande och bemanning

I häktet tjänstgör cirka 130 personer varav merparten är kriminalvårdare. Häktet har tre heltidsanställda sjuksköterskor. Det råder jämn könsfördelning i personalgruppen. Personalstyrkan är tillräcklig och klarar, enligt häktesledningen, häktets grunduppdrag men räcker inte till för den mänskliga kontakten. Intagna tilldelas inte någon kontaktman bland kriminalvårdarna utan får vända sig till tjänstgörande personal för hjälp och stöd. Inget ensamarbete förekommer och man är alltid minst två kriminalvårdare när dörren till ett bostadsrum öppnas. Under dagtid finns en särskild larmstyrka i tjänst. Nattetid ingår all tjänstgörande personal i larmstyrkan.

Kriminalvårdare med utbildning för expanderbar batong och OC-spray (pepparspray) bär sådana. All personal bär larm. Klienthandläggarna gör en säkerhetsbedömning av varje intagen avseende risken för flykt, hot och våld. Säkerhetsbedömningarna revideras kontinuerligt och ska vara uppdaterade när den intagne flyttas till annat häkte eller anstalt. Det finns också ett system som säkerställer att målskamrater eller personer som tillhör samma gäng placeras så att de inte kommer i kontakt med varandra. Hot och/eller våldshändelser är ovanliga i häktet.

Bostadsrum gemensamma utrymmen m.m.

Häktets bostadsrum har standardinredning och är utrustade med toalett. Intagna delar på de duschar som finns i korridorerna. Fönstren i bostadsrummen har persienner som de intagna själva kan reglera. På avdelningarna finns bl.a. aktivitetsrum med tillgång till spel, böcker och tv. På gemensamhetsavdelningen finns en lokal för arbetsdriften, gemensam matsal och ett s.k. visionsrum där intagna bl.a. kan söka information inför sin frigivning. Det finns även ett videokonferensrum för jourhäktningar.

Tillsyn av de intagna sker normalt i samband med måltider och promenader. Nattetid sker vanligtvis ingen tillsyn. Om en intagen är i behov av extra tillsyn fattas ett

beslut om det. Det finns ett akustiskt larm på avdelningarna som aktiveras vid skrik eller andra höga ljud.

Kost

Maten lagas i häktets kök och äts av intagna i bostadsrummet. Intagna på gemensamhetsavdelningen intar alla måltider i en gemensam matsal på avdelningen.

Vid samtal med intagna framfördes klagomål på att de som har särskild kost, t.ex. ej fläskkött, ofta får dålig mat och att portionerna är för små. Vidare framkom att intagna anser att det är för långt uppehåll mellan middags- och frukostmålet (16 timmar).

Inskrivning och information till intagna

Inskrivningsavdelningen finns i ett särskilt rum med sex låsbara bås. Den intagne placeras i ett av båsen och får stanna där tills inskrivningen är klar. Inskrivningen genomförs av två kriminalvårdare. Kroppsvisitation och ombyte av kläder sker i båset under uppsikt av personal. Män kroppsvisiteras oftast av manlig personal. En suicidscreening utförs alltid och en översiktlig muntlig information ges om rutinerna vid häktet. Kriminalvårdens broschyr ”Information till häktade” (2011) delas ut till intagna i samband med inskrivningen. När den intagne placerats på avdelning ges en utförligare muntlig information om rättigheter och regler och den intagne tilldelas ett informationsblad ”Häktesinformation och lokala rutiner”. Informationsbladet finns på svenska och ryska.

Enligt personal är inskrivningsutrymmet trångt och beskrivs som en flaskhals i verksamheten. Väggarna i båsen är tunna och det är mycket lyhört i rummet, vilket är ett problem bl.a. av integritetsskäl. En inskrivning tar normalt cirka 30 minuter. Det är vanligt att flera häktade samtidigt är placerade i inskrivningsbås i avvaktan på sin inskrivning. De kan då prata med varandra, vilket kan vara problematiskt, särskilt när det gäller medlemmar ur samma gäng. Intagna kan även höra andra intagnas informationsöverlämningar och suicidscreeningar. Inskrivningsutrymmet passeras även i samband med transportuppehåll, avgångar och frigivanden. Alla dessa kategorier kan således sitta i båsen samtidigt när nya inskrivningar tas emot. Häktet kan ha upp till sexton inskrivningar på en fredag och trettio på en helg. Merparten av inskrivningarna sker på dagtid. En arbetsgrupp har tillsatts vid häktet för att utarbeta förslag på en bättre lösning av hur befintligt rum ska nyttjas.

Flera intagna uppgav att de inte fått någon information om regler och rutiner eller att informationen var bristfällig i samband med inskrivningen. En intagen framförde att han tyckte det var kränkande att klä av sig inför kvinnlig personal i samband med inskrivningen.

Möjligheten till daglig utomhusvistelse

Häktet har 16 mindre promenadgårdar om cirka 36 kvadratmeter för intagna med restriktioner. En ombyggnation pågår av hälften av promenadgårdarna. Taken är gallerförsedda och det finns skydd för nederbörd. Intagna åker själva med hiss från

respektive avdelning och tas emot av två kriminalvårdare. All kommunikation med intagna som befinner sig på promenadgårdarna sköts från ett bevakningstorn. Om en intagen är i behov av utökad tillsyn finns extra personal närvarande. För intagna som får vistas i gemensamhet finns en större promenadgård som är omgärdad av en hög mur.

Personal framförde att det är ett problem när intagna benämns efter rumsnummer, vilket ibland sker, eftersom det händer att intagna byter rum. Det kan då förekomma att personalen pratar om fel intagen, t.ex. när den intagne ska föras till promenad. Det har hänt att ”fel” intagen kommit till promenad.

Isoleringsbrytande åtgärder och aktiviteter

Häktet samarbetar med Södertörns åklagarkammare- och tingsrätt i isoleringsbrytande syfte för att fler intagna ska ges möjlighet till samsittning. Häktet besöks av präster och Röda Korset. Det finns även s.k. springtjänster på avdelningarna som bl.a. har till uppgift att bryta isoleringen för de intagna, t.ex. genom samtal i bostadsrummen.

På gemensamhetsavdelningen finns en lokal för arbetsdrift där upp till fem intagna kan vistas samtidigt. Intagna erbjuds sysselsättning som montering och packning m.m. Sysselsättningsgraden går upp och ner, eftersom den är beroende av hur mycket uppdrag som kommer in. Intagna med restriktioner får utföra sina eventuella arbetsuppgifter i bostadsrummen. Några intagna är sysselsatta med städ- och tvättuppdrag. På avdelningarna finns motionsrum utrustade med konditionsmaskiner och intagna erbjuds yoga. Det finns möjlighet att låna böcker och tidningar på flera olika språk. Häktet samverkar med Stockholms Stadsbibliotek och en bibliotekarie besöker regelbundet häktet.

Vid samtal med intagna framkom att det råder brist på sysselsättning. Flera intagna framförde att de inte kände till att det finns möjlighet till samsittning med en annan intagen. Vid samtalen framkom också att intagna kände sig ensamma och att de saknade kontakten med andra människor. Personal framförde att det finns lite tid över för samtal med intagna.

Kontakt med omvärlden

Häktet har en särskild besöksavdelning med sex besöksrum. Ett rum är avsett för besökare med barn och är utrustat med bl.a. barnmöbler. Häktet har också ett rum där den intagne och besökaren hålls åtskilda av en glasruta. Den intagne och besökaren placeras på var sin sida av glasrutan och talar med varandra via intercom-telefon. Rummet är avsett för oövevakade besök i de fall risk finns för t.ex. överlämnande av föremål. Besök tas emot alla dagar året om och besökstiden kan anpassas om besökaren har rest långt eller har barn med sig. På besöksavdelningen finns ett kapell som används vid andakter och där intagna vid högtider kan mötas över religionsgränserna.

Av häktets lokala rutiner framgår att intagna kan ringa från häktets INTIK-telefon (Kriminalvårdens system för intagnas telefoni). Intagna vid häktet kan maximalt

beviljas att ringa fem privatpersoner. Vid bevakade samtal ringer personalen upp och samtalet ska genomföras på ett språk som personalen förstår. Samtalet loggas i det klientadministrativa systemet (KLAS). Det råder en stor försiktighet när det gäller att bevilja telefonsamtal till målsäganden även om denne själv ringer upp och ger uttryck för att vilja ha kontakt med en intagen. Vid häktet finns ingen brottsofferslussverksamhet men vid telefon- och besöksbeslut beaktas brottsofferperspektivet.

Granskad post lämnas ut till intagna samma dag som den inkommit. Tidigare öppnade personalen brev från advokater för att kontrollera om handlingarna var hop-satta med gem. Gem kan användas för att tända cigaretter. Numera öppnas inte dessa brev utan personalen ber den intagne öppna brevet och ta bort eventuella gem.

Det förekommer att anhöriga/vänner till intagna får kuvert av personalen i Södertörns tingsrätt eller av polisen med myndighetens logotyp och att de sedan lämnar in brev till intagna i dessa kuvert. Södertörns tingsrätt har meddelat att de årligen lämnar ut cirka 100 kuvert till personer som ber om kuvert. För häktet är det ett problem, då dessa brev kan uppfattas som myndighetspost och sådan post ska normalt inte kontrolleras.

En intagen framförde att personal muntligt nekat honom att ringa Kriminalvårdens studievägledare med motiveringen att han redan ringt fyra samtal den gångna månaden. En annan intagen sa att han delgetts beslut om besökstillstånd så lång tid efter beslutsdatum att det inte hade varit någon idé att överklaga.

Hälso-och sjukvård

Två sjuksköterskor tjänstgör vardagar och en tjänstgör helger En läkare (somatiker) tjänstgör fyra timmar i veckan och är tillgänglig per telefon under dagtid vardagar. Häktet har även en psykiatriker som tjänstgör två dagar i veckan, fyra timmar vid varje tillfälle. Efter kl. 18.00 finns jourläkare att tillgå. I regel hinner sjuksköterskan träffa alla intagna i nära anslutning till inskrivningen. En intagen som vill träffa sjuksköterskan fyller i en systerlapp, där orsaken till kontakten ska framgå, som sedan lämnas till personalen. Läkemedel delas ut av sjuksköterskorna och kriminalvårdarna. Sjukvården följs upp på flera sätt, bl.a. genom lokala sjukvårdsmöten och regionalt kvalitetsråd i sjukvårdsfrågor.

Vid samtal med personal framkom att de ser det som problematiskt att intagnas hälsoproblem kan röjas då systerlapp inte läggs i kuvert eller försluts på annat sätt.

En intagen hade försökt lämna systerlapp vid flera tillfällen utan att personal velat ta emot den.

Tvångsåtgärder

Häktet har två särskilda isoleringsceller, varav den ena är utrustad med bältessäng. Den andra cellen har en galonmadrass på golvet och där placeras intagna som är utåtagerande eller är i behov av ständig tillsyn. Båda cellerna är utrustade med

toalettstol. Dörrarna är försedda med galler som täcks av en plexiglasskiva. Tillsyn av den intagne sker från korridoren. Bältesläggning förekommer sällan. Beslut om bältesläggning ska fattas av kriminalvårdsinspektör, varefter kontakt tas med sjukvården. Häktet har ibland svårt att få en läkare på plats för att göra den medicinska bedömningen eftersom jourläkaravtalet anger att jourläkare kan tillkallas först efter kl. 18.00.

I samband med handlingsgranskning påträffades dokumentation avseende en intagne som hade lagts i bälte den 23 oktober 2013. Beslutet har enligt anteckningarna fattats av läkare efter att den intagne skullat sig i väggen så hårt att han nästan svimmade. Beslutet verkställdes kl. 16.02 och den intagne låg i bälte till dess att han kl.17.40 fick injektioner av sjukvården. Ärendet har rapporterats i Kriminalvårdens incidentrapporteringssystem (ISAP). Ärendet är handlagt vid regionkontoret i Stockholm och det finns en notering om att läkare inte kan besluta om bältesläggning, varefter ärendet avslutats.

Avslutande genomgång

Genomgången inleddes med att chefsJO tackade för det vänliga bemötande som hon och hennes medarbetare fått av häktets personal vid inspektionen. Vidare framförde chefsJO att hennes allmänna intryck av verksamheten är att den är välfungerade. Därefter redogjorde chefsJO och hennes medarbetare för de iakttagelser som gjorts vid rundvandring, frågor som tagits upp av personal och intagna samt den översiktliga granskningen av vissa handlingar. I samband med det antecknas följande.

Inskrivningslokalen

Häktet har tillsatt en lokal arbetsgrupp för att hitta alternativa lösningar för inskrivningsutrymmet. Eventuellt kommer man att separera in- och utskrivningarna så att dessa inte görs i samma utrymme. Lokalernas utformning begränsar möjligheterna till förändring. Häktet arbetar aktivt med frågan men tidsplan saknas för när arbetet beräknas vara klart. ChefsJO framförde att hon återkommer till frågan i protokollet.

Kontakt med omvärlden

Häktet berättade att de kontaktat polismyndigheten och tingsrätten angående de kuvert som delats ut och påtalat den problematik som häktet ställs inför. Häktet har efter samtalen sett en förbättring och det tycks som om färre kuvert numera delas ut. ChefsJO berättade att hon förmedlat problematiken till Domstolsverkets generaldirektör.

Vidare framförde häktet att det inte finns några begränsningar avseende antalet telefonsamtal som intagna får ringa. Man försöker vara generös och om en intagen nekas ringa ett samtal beror detta oftast på tillfällig personalbrist.

Hälso- och sjukvård

Häktet tillhandahåller inga kuvert för systerlappar utom i de fall en intagen särskilt begär detta. Enligt häktet är det en brist att deras avtal gällande tillgång till jourlä-

kare och psykiatriker gäller först efter kl. 18.00. Det händer att häktet får vänta länge innan läkaren är på plats de gånger särskilda behov uppstår. ChefsJO uppgav att hon återkommer till frågan i protokollet.

Övrigt

Vidare är platsbristen i häktet är ett stort problem. Varje fredag försöker man ha 10–15 platser lediga varför intagna förs till häktena Kronoberg eller Sollentuna. Transporterna medför ökade kostnader för häktet och olägenheter för intagna, polis och försvarare.

Vid protokollet

Elisabeth Sjöblom

Uttalande

Jag antecknar följande uttalanden till protokollet.

Inledningsvis vill jag beröra häktets lokal för inskrivning som jag besökte vid inspektionen. Jag fick även en redogörelse för hur inskrivningen av intagna genomförs.

Min utgångspunkt är att det inte är rimligt att de intagna har möjlighet att höra informationsöverlämningar, andra intagnas samtal med personal i samband med suicidscreening m.m. Framför allt kan invändningar göras ur ett integritetsperspektiv. När Kriminalvården genomför suicidscreening ska det inte vara möjligt för andra intagna att höra denna information, alldeles oavsett om man som intagen blir identifierbar för andra som vistas i inskrivningslokalen eller inte. Jag vill i detta sammanhang påminna om 1 kap. 4 § häkteslagen (2010:11), som stadgar att intagna ska bemötas med respekt för sitt människovärde och med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med frihetsberövandet. Vidare har många av de häktade restriktioner vilket, med hänsyn till lokalens utformning, skulle kunna innebära vissa risker. Dessa omständigheter innebär, enligt min mening, att Kriminalvården måste vidta åtgärder för att säkerställa att rutinerna vid inskrivningen i häktet Huddinge ändras så att dessa risker undanröjs. Jag noterar att en arbetsgrupp har tillsatts i häktet för att se över inskrivningslokalen och rutinerna och förutsätter att denna kommer att lösa de påtalade problemen utan dröjsmål.

När det gäller beslut om bältesläggning av intagna så är det ett beslut som ska fattas av Kriminalvården, se 4 kap. 10 § häkteslagen. Vid handlingsgranskningen uppmärksammades att en bältesläggning skett efter beslut av läkare. Efter att ha tagit del av handlingarna i ärendet finner jag inte skäl att utreda saken närmare. Jag vill dock understryka vikten av att Kriminalvården arbetar aktivt med att säker-

ställa att regelverket följs i samband med denna mycket ingripande åtgärd. Jag utgår också från att Kriminalvården kommer att se över gällande jourläkaravtal och se till att jourläkare kan tillkallas när ordinarie läkare inte finns tillgänglig, oavsett tid på dygnet, se protokoll 6889-2013.

Ärendet avslutas.

Elisabet Fura

2014-05-26